

Informatie over de integratie van duurzaamheidsrisico's

Duurzaamheidsrisico's

Het risico dat de waarde van een belegging daalt als gevolg van een gebeurtenis of omstandigheid op milieu sociaal of governance gebied (ESG) wordt een duurzaamheidsrisico genoemd. Bij ecologische gebeurtenissen kan gedacht worden aan klimaatverandering, schaarste aan natuurlijke hulpbronnen en vervuiling. Bij sociale gebeurtenissen kan gedacht worden aan arbeidskwesties en productaansprakelijkheid. Voorbeelden van governance onderwerpen zijn aandeelhoudersrechten, bedrijfsethiek, diversiteit en beloning van bestuurders. Duurzaamheidsrisico's kunnen de waardering van beleggingen op verschillende manieren beïnvloeden. Voor het thema klimaat bestaat bijvoorbeeld het onderscheid tussen transitierisico's en fysieke risico's. Transitierisico's zijn onder te verdelen in wet- en regelgevingsrisico's, technologische risico's, marktrisico's en reputatierisico's. Daarnaast kan de impact van duurzaamheidsrisico's verschillen. Er kunnen gevolgen zijn voor een specifiek bedrijf, sector of land.

We zijn ervan overtuigd dat beleggingen invloed hebben op onze leefomgeving, en onze leefomgeving invloed heeft op deze beleggingen. Daarom worden duurzaamheidsrisico's in ogenschouw genomen bij het maken van beleggingsbeslissingen. Het pensioenfonds heeft in het kader van het risicobeheer schriftelijk beleid vastgesteld ten aanzien van de beheersing van te lopen risico's, waaronder duurzaamheidsrisico's. Dit beleid wordt ten minste driejaarlijks geëvalueerd. Indien de ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, dan wordt het beleid tussentijds aangepast.

Duurzaamheidsrisico's in de beleggingsportefeuille worden beperkt door middel van uitsluitingen, ESG integratie, actief aandeelhouderschap en manager selectie en monitoring. Hieronder is beschreven hoe wordt omgegaan met duurzaamheidsrisico's.

1. Uitsluitingsbeleid

Allereerst hanteert het pensioenfonds een uitsluitingsbeleid. Bedrijven die internationale verdragen ten aanzien van milieu-, sociale en governance factoren (ESG-factoren) schenden, worden uitgesloten. We sluiten ook landen uit als er sprake is van sancties uitgevaardigd door de Europese Unie of de Verenigde Naties tegen leiders van de betreffende landen. Er wordt niet belegd in staatsobligaties van dat land of in bedrijven die hun hoofdvestiging in dat land hebben. Tot slot zijn we bij sommige ondernemingen van mening dat de investering nooit verantwoord gaat worden omdat de aard van de producten die deze bedrijven maken in strijd is met internationale verdragen. Zo wordt bijvoorbeeld niet belegd in bedrijven die controversiële wapens produceren zoals clusterbommen, biologische en chemische wapens. Er zijn ook bedrijven waarbij vooral de manier waarop er geproduceerd wordt onverantwoord is. Bijvoorbeeld op het gebied van arbeidsrechten of milieu. Meer informatie over uitsluitingen is [hier](#) te vinden op de website van onze fiduciair manager MN.

2. Actief aandeelhouderschap

We beheersen duurzaamheidsrisico's door engagement te voeren met portefeuilleondernemingen. Daarnaast wordt op wereldwijd op aandeelhoudersvergaderingen gestemd. Hiermee is het mogelijk om invloed uit te oefenen op de ontwikkeling van ondernemingen en een bijdrage te leveren aan een duurzaam ondernemingsbeleid dat houdbaar is voor de lange termijn. Ondernemingen kunnen worden uitgesloten indien engagement niet tot het gewenste resultaat heeft geleid. Meer

informatie over het betrokkenheidsbeleid is [hier](#) te vinden op de website van de fiduciaire manager MN.

3. ESG-integratie

Het derde onderdeel van het beleid is het beoordelen van hoe beleggingen scoren op ESG-factoren. Het pensioenfonds heeft het selecteren van beleggingen uitbesteed aan haar fiduciaire manager MN. Hoe met de integratie wordt omgegaan verschilt per beleggingscategorie.

Aandelen ontwikkelde landen

Bij de selectie van aandelen wordt rekening gehouden met duurzaamheidsrisico's. Aandelen uitgegeven door bedrijven die gevestigd zijn in ontwikkelde landen dienen te voldoen aan bepaalde principiële en financiële randvoorwaarden. Zo worden ondernemingen uitgesloten die laag scoren op ESG. Het aantal ondernemingen dat wordt uitgesloten op basis van lage ESG scores is zeer substantieel. Daarnaast wordt gekeken naar de lange termijn houdbaarheid van het bedrijfsmodel en de financieel-economische ondernemingskarakteristieken. Hierbij wordt onder andere gekeken of er sprake is van prudent financieel management en consistente en houdbare winstgevendheid.

Aandelen opkomende landen

Voor wat betreft aandelen in opkomende landen wordt minder belegd in ondernemingen die laag scoren op ESG en waarvan het risico van controverses als materieel wordt ingeschat.

Bedrijfsobligaties

In de beoordeling van de kredietwaardigheid van een onderneming wordt door de vermogensbeheerders gekeken naar de fundamentele eigenschappen van een onderneming. Uit deze eigenschappen moet blijken in hoeverre een onderneming aan haar verplichtingen kan voldoen. In deze beoordeling worden ook ESG factoren meegewogen.

Staatsobligaties ontwikkelde landen

Staatsobligaties in ontwikkelde landen worden op verschillende ESG criteria getoetst voordat het pensioenfonds hierin wil beleggen. Met behulp van geselecteerde indicatoren worden landen op de lange termijn beoordeeld op de houdbaarheid van de schulden en de bereidheid om de schulden terug te betalen. Bij overheden van ontwikkelde landen wordt met name gekeken naar de politieke en juridische risico's zoals de effectiviteit van de overheid, kwaliteit van regelgeving, politieke stabiliteit en de mate van corruptie.

Staatsobligaties opkomende landen

Staatsobligaties in opkomende landen worden zowel beoordeeld op maatschappelijke als financiële aspecten. Maatschappelijke aspecten worden getoetst aan de hand van verschillende indicatoren zoals perceptie van corruptie, de mate van democratie, de kwetsbaarheid voor klimaatrisico's en sociale ontwikkeling. Voor de financiële aspecten wordt gebruik gemaakt van indicatoren die de concurrentiepositie van een land meten en de kwaliteit van de publieke sector. Landen die te laag scoren op één van deze indicatoren worden uitgesloten van de benchmark.

Beursgenoteerd onroerend goed

Vastgoed ondernemingen worden beoordeeld op verschillende ESG aspecten waaraan een score wordt toegekend. Deze scores worden meegenomen bij beleggingsbeslissingen in beursgenoteerd vastgoed.

Overig

Voor de overige beleggingsfondsen en/of mandaten waar het pensioenfonds in participeert, gelden er naast het uitsluitingsbeleid en selectie en monitoring van vermogensbeheerders waar rekening wordt gehouden met ESG factoren, geen specifieke maatregelen om duurzaamheidsrisico's te integreren.

4. Managersselectie en monitoring

Voor een deel van de beleggingen wordt gebruik gemaakt van externe vermogensbeheerders. Bij de selectie van externe vermogensbeheerders wordt onder andere rekening gehouden met hun expertise met betrekking tot die specifieke beleggingscategorie, maar ook op basis van de capaciteit om duurzaamheidsrisico's te integreren in het beleggingsproces. Bij de selectie van vermogensbeheerders wordt gekeken of de vermogensbeheerder in staat is om ook ESG criteria mee te nemen in beleggingsbeslissingen en in hoeverre de vermogensbeheerders een ESG beleid heeft.

Vermogensbeheerders moeten ondertekenaar zijn van de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI). Daarnaast stellen we minimumeisen aan vermogensbeheerders ten aanzien van ESG beleid. Vermogensbeheerders worden periodiek beoordeeld op hun ESG beleid en de implementatie daarvan in de beleggingsportefeuille. Als een vermogensbeheerder minder dan gemiddeld scoort op ESG beleid dan gaan we met de manager in gesprek hierover. Per asset class worden nadere eisen gesteld aan het ESG beleid van vermogensbeheerders.